

Csikvári F. András:

Az EU béna kacs

Miért olyan gyenge az Európai Unió a kisebbségi kérdésekben?

Egy kedves olvasóm tette fel nekem a kérdést.

Azt írtam, hogy az erdélyi magyarság számára aligha előnyös a „Nemzetek Európája”, amelyben minden szuverén nemzetállam a saját belátása szerint intézi a dolgait. Egy román–magyar kisebbségi vitában ugyanis egy erős román nemzetállammal szemben az erdélyi magyaroknak legfeljebb Magyarország marad külső támaszként.

Az olvasóm erre lényegében azt válaszolta: szép gondolat, csak éppen az Európai Unió sem nagyon védi meg a kisebbségeket. Nézzem meg például a Beneš-dekrétumokat.

Igaza van.

De akkor felmerül egy másik kérdés: **miért ilyen béna kacs az Európai Unió a kisebbségi ügyekben?**

Első pillantásra ez különös. Az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikke az Unió alapértékei között említi az emberi jogok, ezen belül a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak tiszteletét.

Csak hogy van egy kis probléma.

Az Európai Uniónak nincs általános hatásköre a nemzeti kisebbségek védelmének szabályozására. Vagyis az EU egyik alapértéke valami, aminek érvényesítéséhez csak korlátozott eszközökkel rendelkezik.

Hogy sikerült ezt összehozni?

Talán úgy, hogy a kisebbségi kérdés az egyik legérzékenyebb pontja annak, amit nemzetállami szuverenitásnak nevezünk. Ezek mögött sokszor évszázados történelmi sérelmek, egymással ütköző nemzeti emlékezetek és területi igények állnak. **Ezekben a vitákban az EU sem lehet igazságosztó.**

Vegyük Franciaországot.

Franciaországban élnek bretonok, korzikaiak, baszkok, katalánok, elzászi német nyelvű közösségek és más regionális nyelvi közösségek. Az Európa Tanácsnak van egy egyezménye a nemzeti kisebbségek védelméről. Franciaország ezt nem hogy nem ratifikálta, még alá sem írta. Van egy másik egyezmény a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelméről. Ezt Franciaország 1999-ben aláírta, de azóta sem ratifikálta.

És Franciaország ettől még természetesen az Európai Unió egyik meghatározó tagállama.

Miért?

Mert hogy Franciaország milyen közösségeket ismer el kisebbségként, milyen szerepet ad a francia mellett más nyelveknek, hogyan szervezi az oktatását és a közigazgatását, az elsősorban francia alkotmányos kérdés. Az EU nem kapott általános felhatalmazást arra, hogy ezt eldöntse helyette.

Mit jelentene egy valóban erős közös európai kisebbségpolitika?

Először is meg kellene mondani, hogy **ki számít nemzeti kisebbségnek**. Már itt elakadnánk. Még az Európa Tanács kisebbségvédelmi keretegyezménye sem tartalmaz általánosan elfogadott definíciót; az államok jelentős mozgásteret kapnak annak meghatározására, hogy területükön mely csoportokra alkalmazzák.

De menjünk tovább.

Mikor jár egy kisebbségnek anyanyelvi iskola? Mikor kell kétnyelvűnek lennie a közigazgatásnak? Milyen arányú kisebbség esetén? Jár-e kulturális autonómia? És területi autonómia?

Ha pedig egy terület lakosságának jelentős része már nemcsak nyelvi jogokat, hanem politikai önrendelkezést szeretne, mint Katalóniában, meddig kisebbségi jog ez, és honnantól az állam területi integritásának kérdése?

Ezekre nincs egyszerű európai válasz.

Annál is kevésbé, mert szinte minden európai államnak van valamilyen érzékeny pontja. Spanyolországnak Katalónia és Baszkföld. Romániának az erdélyi magyarság. Franciaországnak a saját regionális nyelvei és identitásai. Szlovákiának a magyar kisebbség és a Beneš-dekrétumok máig továbbélő következményei. Ciprus problémája pedig már két népet, két államot és egy kettéosztott szigetet érint.

Nem nagyon látszik az a lelkes tagállami többség, amely Brüsszel kezébe adná a döntést ezekben az ügyekben.

Hogy ez mennyire nem pusztán elméleti probléma, jól mutatja a **Minority SafePack** története.

Az európai nemzeti kisebbségek védelmét erősítő polgári kezdeményezés több mint egymillió érvényes támogató aláírást gyűjtött össze, és az Európai Parlament is nagy többséggel támogatta, hogy a Bizottság tegyen lépéseket az ügyben.

A Bizottság azonban 2021-ben úgy döntött, hogy nem kezdeményez új jogszabályokat a csomag alapján. Nem azt mondta, hogy a kisebbségek védelme nem fontos, hanem úgy ítélte meg, hogy az Unió már megtette azokat a lépéseket, amelyeket szükségesnek tartott, és további jogalkotási javaslatokra nincs szükség. Az ezt követő jogvita végén 2025-ben az Európai Unió Bírósága is helybenhagyta a Bizottság döntését.

Idézek az Európai Bizottság [2025-ös állásfoglalásának](#) 3.1. pontjából:

„Az EU nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy utasítson a tagállamokban meglévő politikai, közigazgatási és intézményi keret megváltoztatására. Továbbá a Bizottság nem rendelkezik általános hatáskörrel a kisebbségekkel kapcsolatos jogalkotásra, különösen a kisebbségek jogállásának, önrendelkezésének és autonómiájának elismerésével, illetve a regionális és kisebbségi nyelvek használatát szabályozó rendszerrel kapcsolatos ügyekben.”

Ennél jobb példát nehéz találni arra, hogy **az európai érték, a politikai igény és az uniós cselekvőképesség nem ugyanaz.**

Van azonban egy furcsaság.

Az EU a kapun kívül sokkal erősebb, mint odabent.

Ha egy ország be akar lépni az Európai Unióba, teljesítenie kell az úgynevezett koppenhágai kritériumokat. Ezek között kifejezetten szerepel a kisebbségek tisztelete és védelme. Vagyis egy tagjelölt országtól az EU számon kérheti, hogyan bánik a kisebbségeivel. A tagság olyan nagy jutalom, hogy az EU-nak komoly politikai befolyása van.

Ha azonban az ország már bent van, megváltozik a helyzet. Az Unió természetesen felléphet, ha uniós jog sérül – például bizonyos esetekben diszkrimináció történik –, de abból, hogy valaki romániai magyar, franciaországi breton vagy spanyolországi katalán, még nem következik, hogy Brüsszel általános kisebbségvédelmi hatósággá válik.

Kicsit furcsán hangzik: **a bejáratnál megvizsgáljuk, hogyan bánsz a kisebbségeiddel. Ha már bejöttél, jóval kevesebb eszközünk marad arra, hogy ugyanezt számon kérjük rajtad.**

Vannak sikeres európai példák, **de ezeket nem Brüsszel oldotta meg!**

Dél-Tirol ma aligha nevezhető megoldatlan kisebbségi konfliktusnak. Az olaszországi német és ladín nyelvű lakosság széles körű autonómiával rendelkezik.

Az alapot az 1946-os olasz–osztrák Gruber–De Gasperi-megállapodás teremtette meg, majd évtizedes, időnként erőszakkal is terhelt konfliktus és tárgyalássorozat után született meg az 1972-es második autonómiastatútum. A rendezés lényegében Olaszország, Ausztria és a dél-tiroli közösség hosszú politikai alkufolyamatának eredménye volt.

Finnországban pedig a svéd nyelv alkotmányosan is nemzeti nyelv, az Åland-szigetek svéd nyelvű lakosságának autonómiája pedig jóval az Európai Unió megszületése előtt kialakult.

Mintha ezek a példák ugyanazt mondanák: a kisebbségi konfliktusok tartós rendezéséhez **végül az érintett államnak, a kisebbségnek és esetenként a másik érintett államnak kell politikai megállapodásra jutnia.**

Az EU legfeljebb környezetet teremt hozzá. Az Európai Unió nem kisebbségi konfliktusok rendezésére jött létre. Nem arra hozták létre, hogy eldöntse, jár-e autonómia Székelyföldnek, hogyan tanítsák a breton Franciaországban, vagy meddig terjed Katalónia önrendelkezési joga. Pláne nem arra, hogy szankcionálja mondjuk Észtországot vagy Lettországot azért, hogy bánjon rendesebben a nagyszámú orosz kisebbségével.

Így aztán furcsa kettősség alakult ki. Európa nagyon sokat beszél a kisebbségek jogairól, és joggal. Lázás munka folyik. Vannak egyezmények, monitoringbizottságok, ajánlások és jelentések.

Amikor viszont eljutunk a kemény kérdésekhez – nyelvhasználat, oktatás, autonómia, terület, történelmi sérelmek –, egyszer csak előkerül a nemzetállam.

És a szuverenitás.

Talán tehát rosszul tesszük fel a kérdést, amikor azt kérdezzük: **miért ilyen béna kacska az EU a kisebbségi kérdésekben?**

Nem biztos, hogy elfelejtettek megfelelő jogosítványokat adni neki.

Lehet, hogy a tagállamok nagyon is tudatosan nem adták oda őket.

Bp, 2026 október